

© INAGRO

ARBEID IN WEKENSISTEMEN IN BEELD

Varkensbedrijven kiezen er steeds vaker voor om te werken volgens een drie-, vier- of een vijfwekensysteem in plaats van met een weksysteem. Het vierwekensysteem heeft blijkbaar de voorkeur, zowel inzake arbeidsefficiëntie als rentabiliteit. We vergelijken het met een drieweakensysteem. – *Elien Vancaesele & Nathalie Nollet, Inagro*

In het kader van het ADLO-demonstratieproject 'Duurzame Landbouw Wekensystemen: keuze in functie van rentabiliteit en arbeid' werden de voor- en nadelen, en de knelpunten van de verschillende wekensystemen onder de loep genomen met behulp van een enquête. Elk systeem heeft duidelijk zijn voor- en nadelen. Zo wordt de jonge speenleeftijd (20,6 dagen) in een vierwekensysteem vaak als heikel punt op het bedrijf aangehaald. Daartegenover staat dan de verbeterde hygiëne in een vier- of vijfwekensysteem in vergelijking met een weksysteem. Het vierwekensysteem wordt beschouwd als het meest gekozen systeem. Het biedt voordelen inzake arbeidsefficiëntie zowel als rentabiliteit (goedkoper bouwen ...).

.....
Een vierwekensysteem vraagt een strakke planning en is misschien niet voor iedereen haalbaar.
.....

In dit deel van het project probeerden de onderzoekers een inzicht te krijgen in de arbeidsbehoeften van bedrijven met drie- en vierwekensystemen en maakten ze een evaluatie van de arbeidsefficiëntie in functie van het gekozen systeem. Ze gingen ook na wat de impact is van het gekozen systeem op de tijd die besteed

wordt aan de verschillende activiteiten op het bedrijf.

Metingen arbeidstaken

Uit de enquêtes werden 6 bedrijven geselecteerd, 2 met een vierwekensysteem (gemiddeld 330 zeugen) en 4 met een drieweakensysteem (gemiddeld 169 zeugen). Alle bedrijven werkten met Topigs- en/of Danbredzeugen. Op bedrijf 2 werd CCM gevoederd. Op bedrijf 3 werden de zeugen en de biggen manueel gevoederd. Op bedrijf 5 gebeurde deels een selectie van de biggen voor de Vlaamse Piétrainfokkerij (VPF). In het najaar en de winter van 2015 werd op alle bedrijven gedurende één cyclus – dus in totaal 3 of 4 weken – de tijdsbe-

steding gemeten. Voor deze tijdsregistratie ontwikkelde Inagro een app voor de smartphone. Op die manier kon de arbeidstijd zelf worden geregistreerd door alle personen werkzaam op de deelnemende varkensbedrijven.

Er werd beslist om niet alle werkzaamheden met betrekking tot de zeugentak te meten, maar te focussen op de specifieke activiteiten (spenen, werpen, insemineren) en op de vaste, dagelijks terugkerende arbeidstaken. Daarnaast werd de tijdsduur geregistreerd voor elke dierafdeling: zeugen (opfok gelten, dracht- en dekafdeling en kraamstal) en de gespeende biggen. De bedrijfsleid(st)er en alle meewerkende personen registreerden de arbeid tot op het niveau van de subtaken. De arbeid in de kraamstal werd onderverdeeld in een aantal activiteiten zoals weergegeven in tabel 1.

Na verwerking van de geregistreerde data van één cyclus van een bedrijf verkreeg Inagro de totale arbeidsduur per hoofd- en subtaak en keken ze waar de meeste variatie te vinden was in arbeidsefficiëntie tussen gelijkaardige bedrijven. Tot slot werd nagegaan of een verhoogde arbeidsduur resulteerde in betere technische resultaten.

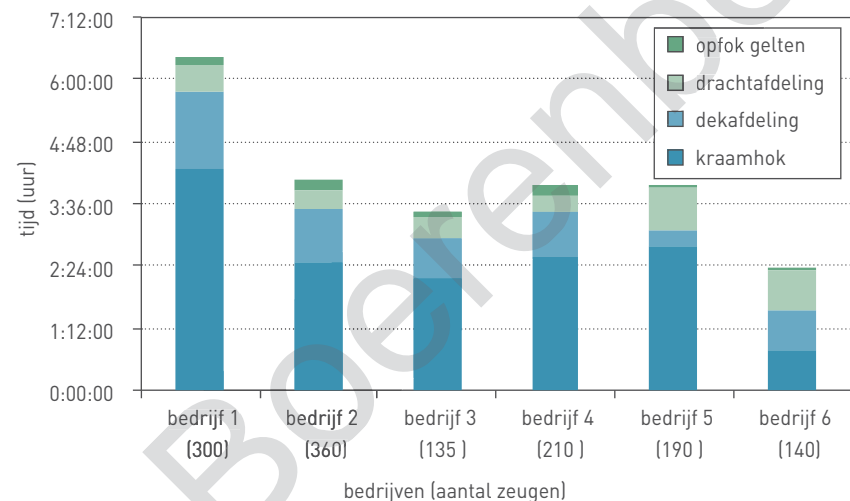
Algemene bevindingen

De bedrijven zijn tamelijk verschillend georganiseerd. Dit resulteerde al dan niet in extra arbeid bij de zeugen (aanmaken van eigen voeder met CCM, selectie van de biggen voor VPF ...). Een ander belangrijk verschil is het al dan niet inschakelen van extra arbeidshulp. Verder waren er opmerkelijke verschillen in het organiseren van de bigbehandelingen (in 2 dagen of in 3 dagen, op verschillende leeftijden, met één of 2 personen) en in het opvangen van overtallige biggen.

De totale arbeidstijd voor de zeugentaken varieerde van 2 uur 22 minuten tot 6 uur 25 minuten per dag (figuur 1). Op bijna alle bedrijven wordt de meeste arbeid (60%, figuur 2) besteed aan de kraamafdeling (zeugen en biggen). Uitzondering is bedrijf 6 waar de arbeidstijd evenredig verdeeld is over kraamhokken, dek- en drachtafdeling. Dit bedrijf maakt bewust de keuze om de zeugen in de kraamhokken zo weinig mogelijk te storen tijdens het werpen. Bedrijf 2 besteedt het minst arbeid per zeug. Dit was het grootste bedrijf, wat voor sommige taken (bijvoorbeeld dagelijkse controle) de tijd per zeug kan verkorten. Op bedrijf 3 werd manueel gevoederd, wat uiteraard resulteert in een langere arbeidsduur per dier. De zeugenhouders spenderen gemiddeld 22,1% van hun tijd in de dekafdeling

Tabel 1 Activiteiten in de kraamstal - Bron: Inagro

Taken en subtaken	Wat houdt de arbeidstaak in?
Dagelijkse taken	
Algemene controle	Algemene waarnemingen en observaties
Voederen van de zeugen	Voederen van alle zeugen in het kraamhok
Voederen van de biggen	Aanmaken en verstrekken van kunstmelk, snoepvoerders ... aan de biggen
Werpen	Alle observaties met betrekking tot het werpen, inclusief geboortehulp, verleggen, noteren van de werplijst ...
Bigbehandelingen	Alle bigbehandelingen (nummers, castreren, inenting ...) in het kraamhok, inclusief klaarzetten en reinigen van materialen voor bigbehandelingen
Spenen	
Verhokken	Weghalen van de zeugen en de biggen
Reinigen en ontsmetten	Reinigen en ontsmetten van de kraamhokken, couveuse, inclusief het klaarzetten van het nodige materiaal
Opvullen	Binnenbrengen en eventueel wassen van de zeugen
Vaccineren van de zeugen	Vaccineren van de zeugen in het kraamhok

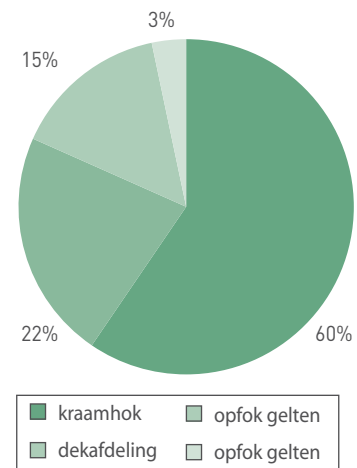
Figuur 1 De verdeling van de gemiddelde arbeidsduur bij de zeugen per dag en per afdeling - Bron: Inagro

(figuur 2). Deze omvat alle taken: bronststimulatie en -bronstcontrole, het insemineren, het scannen alsook het voederen en de dagelijkse controle van de zeugen.

De tijd besteed aan dekken (gaande van 9 tot 34 minuten) en werpen (van 7 tot 46 minuten) per zeug varieerde sterk tussen de bedrijven. Tijdens het spenen werden eveneens opmerkelijke verschillen inzake arbeidsinspanning per zeug waargenomen. Bepalend voor de arbeidstijd is of er in één keer of in 2 keer per groep gespeend wordt, of het gaat om één grote afdeling of om verschillende kraamafdelingen, en de afstand van de kraamafdeling tot de dekafdeling en tot de biggenafdelingen.

Vergelijking tussen drie- en vierwekensystemen

Arbeid(sgemak) wordt vaak gezien als de belangrijkste motivator voor de keuze van een wekensysteem. Er zijn echter belangrijke verschillen tussen de verschillende

Figuur 2 De gemiddelde procentuele verdeling van de arbeidsduur bij de zeugen per afdeling - Bron: Inagro

systemen in de organisatie en de intensiteit van het werk.

Ondanks de georganiseerde aanpak van het drieweekensysteem is er een min of

meer constante arbeidsdruk op de bedrijven. Tussendoor zijn er wel kortere, intensere arbeidspieken zoals de dag van spenen, de dagen van het insemineren en tijdens het werpen van de zeugen (figuur 3). Er zijn grote verschillen tussen de bedrijven qua arbeidstijd per zeug tijdens de werpweek. Dit heeft te maken met de verschillen in management in de kraamstal.

Op bedrijven met een vierwekensysteem zijn er duidelijke arbeidspieken tijdens de dagen van bronststimulatie en inseminatie en de dag(en) van het spenen (figuur 4). Ook tijdens de werpweek wordt er duidelijk meer arbeid verricht. Tijdens de andere weken is het rustiger, met eventueel kleinere pieken voor de bigbehandelingen.

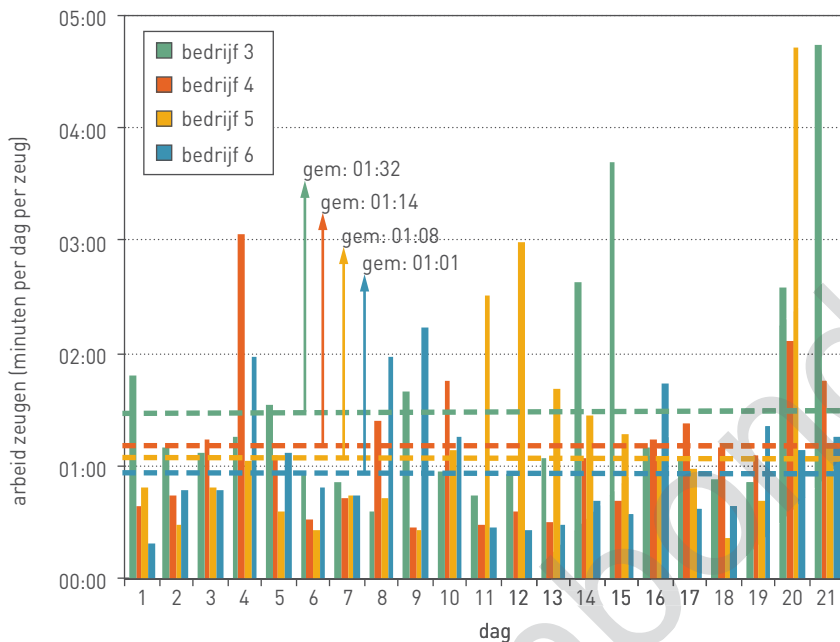
Bedrijven in een drieweakensysteem besteden gemiddeld meer arbeid per zeug dan bedrijven in een vierwekensysteem. Dit heeft vooral te maken met de grootte van de groepen. Bedrijven met een vierwekensysteem hebben vaak grotere groepen (en zijn vaak ook grotere bedrijven), waardoor de arbeid per zeug afneemt.

Bij een drieweakensysteem is de arbeidsdruk eerder constant en moeten vaak verschillende activiteiten gecombineerd worden. Bij een vierwekensysteem is er een duidelijk verschil tussen de drukke en de rustigere dagen. Hierbij moeten de zeughouders kijken hoe ze die arbeidspieken kunnen opvangen met eventueel extra (betalende) arbeidskrachten, hoe ze dit combineren met de nevenactiviteiten en hoe men de rustigere periodes het nuttigst kan invullen (uitvoeren van herstellingen, administratie ...).

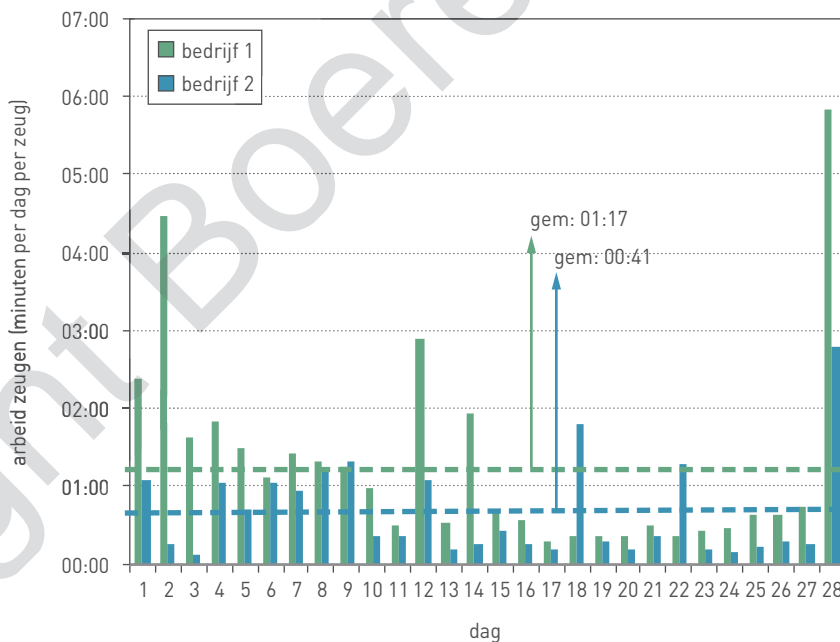
Invloed van de arbeidsduur op de technische kengetallen

Gemiddeld geldt dat hoe groter de zeugenstapel is, hoe minder arbeid men moet spenderen per zeug. Uit de studie bleek echter ook dat hoe meer arbeidstijd besteed wordt aan bronststimulatie en inseminatie, hoe korter het interval spenen-dekken wordt. Het percentage herdekkingen en falingen was lager, en het aantal worpen per 100 dekkingen hoger. Bedrijven die meer tijd spenderen aan hun dekmanagement worden dus beloond in de vorm van betere productie-resultaten.

Daarentegen werd er echter geen verband gezien tussen meer arbeid in de kraamstal en een hoger aantal levend geboren biggen per worp, het aantal gespeende biggen per zeug of een verminderde biggensterfte. Te veel tussenkomen tijdens het werpen kan leiden tot

Figuur 3 Het arbeidsverloop binnen de bedrijven met een drieweakensysteem - Bron: Inagro

Figuur 4 Het arbeidsverloop binnen de bedrijven met een vierwekensysteem - Bron: Inagro

onrust en stress, wat een nadelig effect kan hebben op de resultaten.

Arbeidsorganisatie en -rentabiliteit

Bij de keuze van het systeem moet men verschillende zaken in overweging nemen. Een groepsgewijs managementsysteem vraagt immers een aangepaste stallenbouw. Zo zijn in een drieweakensysteem relatief meer kraamhokken nodig in vergelijking met een vierwekensysteem. Daarnaast is het management er zo op voorzien zijn dat een jonge speenleeftijd (20-21 dagen) haalbaar is.

Het grootste voordeel van een wekensysteem is de georganiseerde aanpak van het werk, waarbij de verschillende activiteiten gegroepeerd worden en dus efficiënter kunnen verlopen. Doordat de varkenshouder zich slechts met één enkele activiteit moet bezighouden, is de concentratie vaak groter en de resultaten beter. Wanneer een grote groep zeugen op hetzelfde moment kan worden geïnsemineerd, moet men maar eenmaal sperma bestellen, moet men maar eenmaal het materiaal klaarleggen, en moet de beer maar eenmaal losgelaten

worden. Dit verkort de arbeidstijd per zeug, en verhoogt dus de efficiëntie. Bij bepaalde activiteiten speelt dit voordeel echter niet, zo moet na het spenen een groter aantal kraamhokken gereinigd worden.

Het nadeel is echter dat dergelijke piekmomenten vaak te druk worden en er extra (betalend) personeel moet ingeschakeld worden. Ook valt dit vaak moeilijk te combineren met nevenactiviteiten op het bedrijf die doorgaans continu moeten uitgevoerd worden en/of niet altijd in de rustigste weken in te plannen zijn. Om efficiënt te kunnen werken, houdt men best de looplijnen zo kort mogelijk. De varkenshouder moet hier rekening mee houden bij het ontwerp van de inrichting van de stallen. Vaak verliest men nog te veel tijd met het uithalen van zeugen uit verschillende kraamafdelingen, of moeten de biggen verhuisd worden naar een andere stal via een transportmiddel. Wanneer er verschillende kraamafdelingen zijn, moet ook telkens het reinigingsmateriaal verplaatst en opnieuw geïnstalleerd worden, wat vaak onnuttig bestede arbeidstijd is. Vaak wordt nog te weinig gebruik gemaakt van aangepaste materialen zoals bijvoorbeeld

een biggenkar voor het behandelen van de biggen in de kraamstal. De voordelen van een groepsgewijs managementsysteem worden dus alleen maar behaald wanneer de stallen en het materiaal hieraan aangepast zijn.

Naast een meer efficiënt bestede arbeidstijd, blijven de grootste voordelen van een wekensysteem ook nog de verbeterde gezondheidsstatus en het kunnen afleveren van grotere groepen biggen en/of vleesvarkens. Beide zaken verhogen de rentabiliteit van het bedrijf. Bij aankoop van grotere hoeveelheden van materialen worden vaak gunstigere prijzen verkregen. Daarnaast is er nog het voordeel dat zeugen in (grotere) groepen elkaar beter stimuleren tijdens de bronstperiode, en dat er meer mogelijkheden zijn tot het verleggen van de biggen tijdens het werpen.

Kies het systeem dat bij je past

Elke varkenshouder moet voor zichzelf de beslissing nemen bij welk systeem hij/zij zich het beste voelt en hoe georganiseerd hij/zij kan werken. Een vierwekensysteem vraagt een strakke planning, en is misschien niet voor iedereen haalbaar. Daartegenover is een continue arbeids-

druk (waarbij verschillende activiteiten door elkaar lopen) ook niet voor iedereen geschikt. Er moet bekeken worden wat de mogelijkheid is van het inschakelen van extra arbeidskrachten op de piekmomenten en van de haalbaarheid in combinatie met de nevenactiviteiten. Het rendement van een groepsgewijs managementsysteem wordt vooral gehaald wanneer de arbeid goed georganiseerd verloopt, wanneer de stalinrichting hieraan aangepast is en wanneer de arbeidspieken kunnen worden opgevangen. ■